

12. Петров В. Н. Дисципліна труда / В. Н. Петров. – Кишенев : Издательство "Картя Молдовеняскэ", 1974. – 91 с.

13. Проект Трудового кодексу України від 04.12.2007 року. – www.rada.gov.ua.

14. Щербина В. І. Основні функції трудового права в умовах ринкових відносин : Монографія. / В. І. Щербина. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2005. – 266 с.

15. Жигалкін П. І. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці : Монографія. / Жигалкін П. І., Прилипко С. М., Ярошенко О. М. – Харків : Вид-во ПП "ФІНН", 2008. – 544 с.

16. Угрюмова Г. Загальна характеристика дисциплінарної відповідальності і дисциплінарного проступку за українським трудовим правом / Г. Угрюмова // Право України. – 2005. – № 5. – С. 78 – 81.

17. Поляков Б. Міркування про шляхи вдосконалення трудового законодавства / Б. Поляков // Право України. – 1992. – № 3. – С. 22-24.

УДК 343.985:343.982.323

М.В. Кривонос\*

### ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВІПЗНАННЯ ПОЗА ВІЗУАЛЬНИМ СПОСТЕРЕЖЕННЯМ ОСОБИ

**Анотація.** Розглянуто проблемні питання підготовки та проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням особи, як одного з дієвих заходів забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

**Ключові слова:** *розслідування злочинів, слідчі дії, заходи безпеки, пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням особи.*

**Аннотация.** Рассмотрены проблемные вопросы подготовки и проведения предъявления для опознания вне визуального наблюдения лица, как одного из наиболее действенных мер обеспечения безопасности лиц, которые принимают участие в уголовном судопроизводстве.

**Ключевые слова:** *расследование преступлений, следственные действия, меры безопасности, предъявление для опознания вне визуального наблюдения лица.*

---

\* Служач магистратури Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

**Summary.** This article concerns problem questions of preparation and lead through of identifying persons in criminal prosecution beyond their visual control, as one of the most effective measures of providing of safety of persons which take part in a criminal trial.

**Key words:** *investigation of crimes, investigatory actions, safety measures, identifying persons in criminal prosecution beyond their visual control.*

Одним з найбільш дієвих серед передбачених у законі "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" заходів безпеки, які застосовуються до осіб, є забезпечення конфіденційності відомостей про особу<sup>1</sup>, який включає в себе проведення впізнання особи поза візуальним спостереженням того, кого впізнають, з дотриманням вимог кримінально-процесуального законодавства<sup>2</sup>.

Окремі процесуальні, криміналістичні і психологічні аспекти пред'явлення для впізнання досліджувалися в працях таких науковців, як А.Ф. Волобуєв, О.Я. Гінзбург, М.М. Гапанович, М.О. Головецький, А.В. Дулов, В.О. Коновалова, Л.Є. Крикунов, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, А.Р. Ратінов, М.В. Салтевський, З.Г. Самошина та деяких інших.

Однак, наведені нами автори розглядали лише загальні питання пред'явлення особи для впізнання, не розкриваючи особливостей проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням особи. Слабка розробка практичних рекомендацій по проведенню цього різновиду впізнання, негативно впливає на слідчу практику.

В процесі проведеного нами опитування 40 слідчих ОВС Донецької області, стаж роботи яких склав в слідчому підрозділі від 4 до 29 років нами було встановлено, що лише 30% від опитаних осіб по одному разу проводили впізнання живих осіб поза візуальним спостереженням, при чому стаж роботи даних слідчих у слідчому під-

---

<sup>1</sup> Див.: п. ж ч. 1 ст. 7 ЗУ "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" № 3782-ХІІ від 23 грудня 1993 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3782-12>

<sup>2</sup> Див.: П. б ч. 1 ст. 15 ЗУ "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" № 3782-ХІІ від 23 грудня 1993 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3782-12>

розділі склав більше 10 років. Серед причин, за яких слідчі відмовляються від проведення впізнання осіб поза візуального спостереження, які вони самі назвали, є такі: а) відсутність необхідності у проведенні вказаної слідчої дії - 5%; б) особи, які впізнавали, не хвилювалися за свою безпеку і були згодні на проведення впізнання особи при візуальному спостереженні - 30%; в) складність при проведенні вказаної слідчої дії - 15%; г) відсутність спеціально обладнаних приміщень - 50%.

Наведені нами обставини обумовлюють необхідність розгляду проблемних питань підготовки та проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням при розслідуванні злочинів, чим і пояснюється актуальність даної статті.

Пред'явленню для впізнання поза візуальним спостереженням особи при розслідуванні кримінальних справ передують підготовка, яка включає в себе сукупність конкретних дій, серед яких виділяють: а) допит особи яка впізнає; б) вибір місця пред'явлення для впізнання; в) підбір учасників слідчої дії; г) підготовка технічних засобів фіксації.

За своїм змістом, попередній допит суб'єкта впізнання, проводиться для з'ясування умов сприйняття об'єкту, який буде пред'являтися для впізнання, і встановлення індивідуальних його ознак, а також бажання особи прийняти участь у впізнанні, які фактично виступають підставою прийняття рішення про можливість пред'явлення для впізнання.

Поряд із загальними підставами для проведення впізнання, для впізнання поза візуального спостереження існують спеціальні:

- страх особи зустрітися віч-на-віч із впізнаваною особою;
- наявність у слідчого відомостей щодо особистості злочинця, які вказують на можливість чинення тиску з його боку на суб'єкта впізнання (наприклад, агресивний характер злочинця, раніше судимий, член організованого злочинного формування тощо), або що такий вплив на суб'єкта впізнання мав місце.

Після проведення допиту, слідчий може прийняти рішення про зміну анкетних даних особи, яка впізнає, для забезпечення конфіденційності відомостей про особу, під час проведення впізнання поза візуального спостереження.

Потім, слідчий готує приміщення для проведення такого впізнання. Для цього у приміщенні міськ-, райвідділу міліції повинен існувати спеціальний кабінет, який відповідає вимогам методичних рекомендацій ГСУ МВС України "Щодо пред'явлення для впізнання

на попередньому слідстві<sup>1</sup>. Як вказує Є.Д. Лук'янчиков, освітлення в даній кімнаті повинно бути яскравим - лампи розташовуються на стелі та на стіні над тонованим склом. Особи для впізнання в приміщенні повинні розміщатися обличчям до джерела світла. Якщо з матеріалів справи видно, що на результат впізнання може вплинути сила і спрямованість освітлення, необхідно підготувати різні джерела штучного світла (настільну лампу, прожектор, ліхтарик) і штори для затемнення приміщення<sup>2</sup>. Крім цього засоби освітлення повинні бути встановлені таким чином, щоб при необхідності можна було змінити спрямованість і ступінь освітлення<sup>3</sup>.

Якщо особа, яка підлягає впізнанню затримана та знаходиться в умовах ІТТ або СІЗО, і слідчий не має змоги провести впізнання в цих умовах, або у спеціальному приміщенні міськ-, райвідділу міліції через відсутність такого приміщення, слідчий подає мотивований рапорт до начальника міськ-, райвідділу міліції або складає запит до начальника СІЗО з проханням видати слідчо-арештованого конвою для проведення з ним слідчих дій. Після цього узгоджує питання про можливість конвоювання затриманої або заарештованої особи із умов ІТТ або СІЗО у підрозділі УБОЗ, в яких існують спеціальні кімнати для пред'явлення для впізнання особи поза візуальним спостереженням, для проведення вказаної слідчої дії.

За відсутності спеціально обладнаного приміщення, як крайній варіант, можливе проведення впізнання в приміщенні міськ-, райвідділу міліції з використанням контрастного освітлення в ньому. Контраст у приміщенні створюється використанням кількох потужних ламп освітлення, що спрямовуються на одну стіну у затемненому приміщенні. Для цього потрібне просторе приміщення (актова зала, спортивна зала, приміщення тиру, їдальні) міськ-, райвідділу міліції, яке пристосовується для проведення впізнання наступним чином: на стелю та стіну приміщення біля якої будуть знаходитися особи яких впізнають встановлюються яскраві лампи денного освітлення, світло з яких направляється у напрямі впізнаваної особи, забезпечуючи добре

<sup>1</sup> Методичні рекомендації щодо пред'явлення для впізнання на попередньому слідстві № 5483/КП : Головне слідче управління МВС України: НАВС України. - К., 2001. - С. 27.

<sup>2</sup> Див.: Лук'янчиков Е.Д. Криминалистическая идентификация объектов по следам памяти / Евгений Дмитриевич Лук'янчиков. - Донецк: Академия, 1998. - С. 61.

<sup>3</sup> Див. там само. - С. 69.

та чітке сприйняття їх зовнішності особою яка впізнає, та забезпечуючи обстановку при якій впізнавані особи не мають змоги бачити особу яка впізнає, або бачили тільки її силует. Крім цього, впізнавана особа повинна входити в приміщення, в якому проводиться впізнання, з іншої затемненої кімнати. Однак, наведений нами варіант підготовки приміщення для проведення впізнання є дискусійним, потребує подальшої наукової розробки та практичної апробації в підрозділах ОВС.

Коли приміщення для проведення впізнання підготовлене, та слідчий пересвідчився, що учасники слідчої дії знаходяться у спеціально відведених для них кімнатах та усе готово для проведення впізнання, він запрошує до обох кімнат двох понятних, яких розміщає у кімнаті зі сторони особи, яка впізнає, а потім запрошує двох понятних, яких розміщає у кімнаті зі сторони особи, яка підлягає пред'явленню для впізнання. Поняті засвідчують можливість спостереження через скло лише з однієї кімнати, після чого слідчий роз'яснює їм їх права та обов'язки.

Далі слідчий викликає статистів, які самостійно розміщуються у кімнаті, де планується впізнавати, без будь яких вказівок зі сторони працівників органів внутрішніх справ.

Після розміщення понятних та статистів слідчим запрошується особа, яка підлягає впізнанню. Ця особа повинна перебувати у сусідній кімнаті, однак, має бути вжито всіх заходів, щоб вона не зустрілася з учасниками слідчої дії. Після того як особа, яка буде пред'являтися для впізнання, заведена до приміщення, їй роз'яснюється право обрати будь-яке місце серед статистів. Така вимога закону, виконана слідчим у присутності понятних, статистів, гарантує об'єктивність проведення слідчої дії, її неупередженість та обов'язково зазначається у протоколі.

Коли всі присутні зайняли свої місця, на одязі статистів і особи, що пред'являється для впізнання, рекомендується закріпити номерки у порядку зростання зліва направо, щоб унеможливити плутаницю для особи, яка буде впізнавати, або розмістити номерки над головами осіб, які пред'являються для впізнання. Потім у присутності понятних слідчий заносить у протокол дані статистів та особи, яка пред'являється для впізнання, у тій послідовності, у якій вони вишикувались, з вказанням розташування номерків на їх одязі або над ними.

Далі слідчий по телефону викликає особу, яка має впізнавати<sup>1</sup>, якій роз'яснюється суть слідчої дії. Ця особа, залежно від процесуального становища, попереджається про кримінальну відповідальність за надання заздалегідь неправдивих показань чи за відмову від надання показань, про що робиться відмітка у протоколі слідчої дії. Слідчий пропонує свідкові (потерпілому) обрати зручне для спостереження місце та через одностороннє скло уважно подивитися на людей, які перебувають у сусідній кімнаті, ставлячи запитання за загальними правилами пред'явлення осіб для впізнання. За необхідності їх можна попросити повернутися у профіль чи спиною, зняти головний убір тощо. Таке прохання особи, що впізнає, передається до сусідньої кімнати слідчим переговорним пристроєм, а у разі його відсутності по телефону чи гучномовцем. Відповідно до вимог КПК, особі, що впізнає пропонується вказати, чи впізнала вона кого-небудь з тих осіб, які пред'являються для впізнання. При позитивній відповіді вона називає порядковий номер особи, яку впізнала. Наприклад: "Я впізнав особу, яка вчинила по відношенню до мене злочин, яка знаходиться у приміщенні зліва направо другою, або під номером "2"". Крім цього вона повинна назвати ознаки по яких впізнає конкретну особу, про що слідчий задає відповідні запитання. Суб'єкт впізнання може сприймати впізнаваних осіб, аналізувати і робити висновки стільки часу, скільки визначить потрібним для отримання об'єктивного висновку<sup>2</sup>. Факт впізнання, посвідчують поняті, а слідчий заносить до протоколу.

Про результати пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання та інші учасники слідчої дії, які перебувають з нею у одній кімнаті.

Крім того, впізнаній особі слідчий пропонує зробити крок вперед, після чого у присутності інших учасників назвати своє прізвище, ім'я, по батькові. Якщо вона відмовляється назвати себе, то їх називає слідчий<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> Методичні рекомендації щодо пред'явлення для впізнання на попередньому слідстві № 5483/КП : Головне слідче управління МВС України: НАВС України. – К., 2001. – С. 15.

<sup>2</sup> Там само. – С. 3.

<sup>3</sup> Там само. – С. 13.

Виведення особи, яка впізнає з кімнати в безпечне місце, проводиться співробітниками підрозділу, який здійснює заходи безпеки, з дотриманням необхідних умов, які виключають можливість побачити його об'єктом впізнання, його адвокатом чи іншими особами з їх оточення<sup>1</sup>.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що пред'явлення для впізнання є ефективною слідчою дією під час документування винності особи, яка вчинила злочин, яку обов'язково потрібно проводити при скоєнні злочинів за наявності відповідних підстав. Об'єктивний результат пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням може бути отриманий тільки при дотриманні положень закону та розроблених на його основі криміналістичних рекомендацій по його проведенню. В ситуаціях, коли відсутні інші прямі докази винності підозрюваного, пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням може зіграти важливу роль в психологічному механізмі переходу підозрюваного від позиції заперечення своєї причетності до злочину до позиції визнання провини і надання правдивих і повних свідчень.

УДК 343.126

Л.М. Бабіч\*

### ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ЗАСТАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

**Анотація.** У статті розглянута законодавча регламентація та проаналізована юридична література щодо предмету застави, де авторами висуваються пропозиції відносно цього питання. Пропонується визначення поняття гроші як предмету застави.

**Ключові слова:** предмет застави, матеріальні цінності, майно, гроші.

**Аннотація.** В статье рассмотрена законодательная регламентация и проанализирована юридическая литература относительно предмета за-

---

<sup>1</sup> Методичні рекомендації щодо пред'явлення для впізнання на попередньому слідстві № 5483/КП : Головне слідче управління МВС України: НАВС України. – К., 2001. – С. 15.

\* Ад'юнкт кафедри кримінального процесу та правосуддя Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.